

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/284187986>

Droga św. Jakuba w Polsce – powrót do średniowiecznej tradycji pielgrzymowania

Conference Paper · December 2014

CITATIONS

3

READS

1,151

2 authors:

Franciszek Mróz

Pedagogical University of Cracow

224 PUBLICATIONS 300 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Łukasz Andrzej Mróz

Jagiellonian University

68 PUBLICATIONS 77 CITATIONS

[SEE PROFILE](#)

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

Droga Św. Jakuba w Polsce (stan na 22.01.2018 r.) [View project](#)

Droga Św. Jakuba [View project](#)

Franciszek Mróz, Łukasz Mróz

Droga św. Jakuba w Polsce – powrót do średniowiecznej tradycji pielgrzymowania

Droga św. Jakuba w Polsce – powrót do średniowiecznej tradycji pielgrzymowania

Summary. Droga św. Jakuba jest z najdłuższym oznakowanym chrześcijańskim szlakiem pielgrzymkowym na świecie i pierwszym Europejskim Szlakiem Kulturowym. Na początku sierpnia 2014 r. długość oznakowanych odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce przekroczyła imponującą liczbę 5000 km. Wraz z włączeniem polskich odcinków Jakubowego Szlaku w europejską sieć *Camino de Santiago* rozpoczął się renesans pielgrzymowania Polaków do Composteli z terenu Polski, a więc podobnie jak w średniowieczu „z progu własnego domu”. Na Szlakach Jakubowych w Polsce coraz częściej pielgrzymują również caminowicze z zagranicy. Obchodzony w 2014 r. mały jubileusz 10-lecia rozpoczęcia prac nad oznakowaniem pierwszych w Polsce odcinków Drogi św. Jakuba, skłonił autorów prezentowanego opracowania do podjęcia pewnego podsumowania prac związanych z powstaniem Szlaku Jakubowego w naszym kraju, a także próbą udzielenia odpowiedzi, w czym tkwi fenomen *Camino de Santiago* – najpiękniejszej drogi świata.

Key words: Droga św. Jakuba, *Camino de Santiago*, *Compostelka*, pielgrzymka, turystyka religijna, Santiago de Compostela, św. Jakub Starszy Apostoł, szlak pielgrzymkowy

Wprowadzenie

W 2013 r. aż 2515 osób z Polski otrzymało tzw. *Compostelkę* – czyli dokument potwierdzający odbycie pielgrzymki do grobu św. Jakuba Apostoła Starszego w Santiago de Compostela – na ostatnich 100 km *Camino de Santiago* pieszo, konno lub na wózku inwalidzkim, bądź 200 km rowerem. Była to rekordowa liczba Polaków wędrujących do sanktuarium w Composteli. Prowadzone od 2004 r. przez Biuro Pielgrzymkowe Arcybiskupstwa Santiago de Compostela (*Oficina del Peregrino de Santiago de Compostela*) dokładne statystyki pielgrzymkowe potwierdzają stale rosnącą popularność pielgrzymowania do grobu św. Jakuba

wśród mieszkańców Polski. Dla przykładu w lipcu 2014 r. w biurze zarejestrowano aż 699 Polaków, co stawiało nasz kraj na wysokim – szóstym miejscu wśród caminowiczów z zagranicy (po Włochach – 2 686; Amerykanach – 1 877; Niemcach – 1 409; Portugalczykach – 1273 oraz Francuzach – 1179 osób)¹. Z drugiej strony, Droga św. Jakuba jest w dalszym ciągu w Polsce szlakiem nieznanym. Interesującym w tym zakresie mogą być wyniki sondy przeprowadzonej pod koniec lipca 2014 r. na internetowej stronie „Gościa Niedzielnego”, z których wynika, że tylko 9,36% z 598 głosujących odbyło pielgrzymkę pieszo do Santiago de Compostela i było dla tych osób fascynujące doświadczenia. Niemal 2/3 respondentów odpowiedziało, że nie odbyło jeszcze pielgrzymki do Composteli, ale o tym marzy, zaś 24% osób odpowiedziało, że nie interesuje się zupełnie tym tematem².

Obchodzony w 2014 r. mały jubileusz 10-lecia rozpoczęcia prac nad oznakowaniem pierwszych w Polsce odcinków Drogi św. Jakuba, skłonił autorów prezentowanego opracowania do podjęcia pewnego podsumowania prac związanych z powstaniem Szlaku Jakubowego w naszym kraju, a także próbą udzielenia odpowiedzi, w czym tkwi fenomen *Camino de Santiago* – najpiękniejszej drogi świata.

Droga św. Jakuba – najpiękniejsza droga świata

*Gdy Jezus przechodził obok Jeziora Galilejskiego, ujrzał dwóch braci: Szymona, zwanego Piotrem, i brata jego, Andrzeja, jak zarzucali sieć w jezioro; byli bowiem rybakami. I rzekł do nich: Pójdźcie za Mną, a uczynię was rybakami ludzi. Oni natychmiast zostawili sieci i poszli za Nim. A gdy poszedł stamtąd dalej, ujrzał innych dwóch braci, Jakuba, syna Zebedeusza, i brata jego, Jana, jak z ojcem swym Zebedeuszem naprawiali w łodzi swe sieci. Ich też powołał. A oni natychmiast zostawili łódź i ojca i poszli za Nim*³. Od tej chwili rozpoczęła się droga Jakuba z Chrystusem, droga, na której Jakub, jako pierwszy wśród Apostołów poniósł męczeńską śmierć.

Świadeństwo życia św. Jakuba i jego działalność apostolska na krańcu świata – w hiszpańskiej Galicji, dała początek *Camino de Santiago* – Drodze św. Jakuba. Około 813 r. pustelnik *Pelayo* (Pelagiusz), pełniący posługę duchową w okolicy górnej części obecnej Composteli odkrył zapomniany przez wieki grób św. Jakuba. Do miejsca w którym znajdował się sarkofag z relikwiami Apostoła poprowadziły pustelnika pieśni rozbrzmiewające wśród drzew i światło – deszcz spadających gwiazd. Powiadomiony o tym niezwykłym odkryciu biskup Teodomir (biskup Iria Flavia) potwierdził, że w odkrytym starym mauzoleum znajdują się szczątki Apostoła Jakuba i jego uczniów Atanazego i Teodora. Wieść o odkryciu sarkofagu z grobem pierwszego męczennika wśród Apostołów szybko dotarła do władcy Asturii, króla Alfonsa II Cnotliwego (760–842). Dowody na prawdziwość relikwii św. Jakuba przekazane przez biskupa Teodomira królowi Alfonsowi musiały być bezdyskusyjne, skoro władca Asturii wyruszył z Oviedo do Composteli, aby uczcić relikwie Apostoła. Ta wyprawa przeszła do historii jako pierwsza pielgrzymka kompostelańska, a szlak z Oviedo do Santiago uzyskał miano „Szlaku Pierwotnego” (*Camino Primitivo*). Nad grobem św. Jakuba z rozkazu króla Alfonsa powstała pierwszy kościół, a wokół sanktuarium osada o nazwie *Campus Stellae* – Pole Gwiazdy, następnie przekształcona na *Compostela*⁴.

¹ www.peregrinossantiago.es/esp/oficina-del-peregrino/estadisticas/ [pozyskano 3.07.2014 r.].

² www.gosc.pl/sonda/pokaz/2092941.Czy-pielgrzymowales-pielgrzymowalas-pieszo-do-Santiago-de-Compostela [pozyskano 3.07.2014 r.].

³ Ewangelia według św. Mateusza (Mt 4, 18–22), [w:] www.biblia.deon.pl/rozdzial.php?id=247&werset=12#W12 [pozyskano 5.07.2014 r.].

⁴ Por. E. Temperán Villaverde, *1200 lat pielgrzymowania do Santiago de Compostela. Motywy pielgrzymowania*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, Ł. Mróz (red.), *1200 lat pielgrzymek do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela*, Wyd. Czuwajmy, Kraków 2013, s. 63–87; A. Jackowski, I. Soljan, *Pielgrzymki do Santiago de*

Przez wieki, szlakiem do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela pielgrzymowało miliony chrześcijan i osób poszukujących wiary. Do Composteli – jak przypomnieli św. Jan Paweł II – *przybywali z Francji, z Włoch, z Europy Środkowej, z krajów nordyckich i z narodów słowiańskich chrześcijanie wszelkich stanów: od królów aż po najskromniejszych wieśniaków, chrześcijanie wszelkich poziomów duchowych: od świętych, jak Franciszek z Asyżu czy Brygida Szwedzka (nie mówiąc o tylu innych świętych hiszpańskich), aż po publicznych grzeszników czyniących pokutę. Cała Europa odnalazła się wokół tej »pamiątki« świętego Jakuba, w tych samych wiekach, w których budowała się jako kontynent jednorodny i zjednoczony duchowo. Dlatego to sam Goethe stwierdził, że świadomość europejska zrodziła się w pielgrzymowaniu*⁵.

Ponowne „odkrycie” sanktuarium św. Jakuba w Santiago de Compostela i renesans pielgrzymowania na *Camino de Santiago* był następstwem pierwszej pielgrzymki św. Jana Pawła II do grobu Apostoła Jakuba (9 listopada 1982 r.)⁶. Wygłoszony przez papieża Polaka w trakcie tej wizyty tzw. „Akt Europejski” był zaproszeniem do ożywienia chrześcijańskiej tradycji pielgrzymowania do Composteli. Renesans ruchu pątniczego i rozwój turystyki religijnej do Santiago de Compostela był także wynikiem działań podjętych zarówno przez władze Kościoła katolickiego w Hiszpanii, jak i hiszpańskie władze rządowe oraz regionów autonomicznych przez które przebiega Jakubowy Szlak.

W 1987 r. Rada Europy uznała szlak pielgrzymkowy do Santiago de Compostela za pierwszy Europejski Szlak Kulturowy i zachęciła władze regionów do odtworzenia dawnych szlaków pątniczych. Początkowo w Hiszpanii, a w następnych latach m.in. we Francji, Niemczech, Włoszech, Austrii i Szwajcarii pojawiły się znaki i drogowskazy z motywem muszli św. Jakuba. W 1989 r. do Santiago de Compostela przybył ponownie papież Jan Paweł, aby spotkać się 400-tysięczną rzeszą młodych uczestniczących w IV Światowych Dniach Młodzieży. To światowe spotkanie młodzieży u grobu św. Jakuba Apostoła pozostawiło niezatarty ślad w historii pielgrzymowania do Composteli⁷.

W 1993 r. szlak pielgrzymkowy do Santiago de Compostela na terytorium Hiszpanii, a w 1998 r. na obszarze Francji, został wpisany przez UNESCO na listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości. Rok 1993 Rada Europy ogłosiła Rokiem Drogi św. Jakuba. Wszystkie w/w wydarzenia i decyzje spowodowały ogromny rozwój *Camino de Santiago*.

Obecnie Droga św. Jakuba jest z najdłuższym oznakowanym chrześcijańskim szlakiem pielgrzymkowym na świecie i pierwszym Europejskim Szlakiem Kulturowym. *Camino de Santiago* to szlak pod każdym względem wyjątkowy, określany mianami: „najpiękniejszej drogi świata”, „drogi wiary, nawrócenia i pokory” oraz „głównego traktu Europy”.

Warto podkreślić, że charakter pielgrzymowania na *Camino de Santiago* zupełnie różni się popularnego w Polsce pątnictwa do ośrodków pielgrzymkowych – szczególnie zbiorowych pielgrzymek na Jasną Górę, czy też do sanktuariów maryjno-pasyjnych w Kalwarii Zebrzydowskiej i Kalwarii Pałacowskiej. Na Drodze św. Jakuba spotyka się bowiem zazwyczaj samotnych pielgrzymów lub też niewielkie grupy caminowiczów.

Compostela w czasie i przestrzeni, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz (red.), *Drogi św. Jakuba w Polsce. Stan badań i organizacja*, IGiGP UJ, PPWSZ w Nowym Targu, Bractwo św. Jakuba Starszego Apostoła Oddział Małopolski w Więclawicach Starych, Kraków 2008, s. 15–16.

⁵ Jan Paweł II, *Akt Europejski*, [w:] „L'Osservatore Romano” (wyd. polskie), 1983, nr 2 (38), s. 29.

⁶ F. Mróz, Ł. Mróz, *Sukcesy i wyzwania związane z rozwojem kultu i Drogi św. Jakuba w Polsce*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz (red.), *Wpływ Świętego Roku Jakubowego na rozwój kultu i Drogi św. Jakuba*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2011, s. 118.

⁷ Barrio Barrio J., *Europa widziana z Santiago*, [w:] w:] A. Jackowski, F. Mróz (red.), *»Akt Europejski« bł. Jana Pawła II, a renesans Drogi św. Jakuba w Europie*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2012, s. 14–15.

Camino de Santtiago nazywane jest często drogą życia – drogą na której wiele osób poszukuje odpowiedzi na nurtujące pytania dotyczące wiary i życia. *Camino de Santiago* to – jak podkreślają caminowicze: „droga do Boga, droga do bliźniego, ale przede wszystkim to droga do siebie samego. Z *Camino* wraca się lepszym, a w Santiago umiera stary człowiek i rodzi się nowy”.

Polskie odcinki Drogi św. Jakuba

Kiedy przed dziesięcioma laty – w 2004 r., wśród pierwszych caminowiczów z Polski powstała myśl wytyczenia i oznakowania pierwszego odcinka *Camino de Santiago*, nikt wówczas nie przypuszczał, że Jakubowy Szlak stanie się w krótkim okresie najdłuższym, oznakowanym szlakiem pielgrzymkowym w kraju. Na początku sierpnia 2014 r. długość oznakowanych odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce przekroczyła imponującą liczbę 5000 km. Obecnie polska sieć Szlaku Jakubowego łączy granice Polski z: Litwą (*Droga Polska*), Ukrainą (*Droga św. Jakuba Via Regia*), Republiką Czeską (*Beskidzka Droga św. Jakuba*, *Kłodzka Droga św. Jakuba*, *Nyska Droga św. Jakuba* i *Żytawska Droga św. Jakuba*), Niemcami (*Dolnośląska Droga św. Jakuba*, *Droga św. Jakuba Via Regia*, *Lubuska Droga św. Jakuba* i *Pomorska Droga św. Jakuba*), oraz z Rosją – Obwodem Kaliningradzkim (*Pomorska Droga św. Jakuba*).

Na powstanie pierwszych odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce główny wpływ miały pielgrzymki Polaków do grobu św. Jakuba, ponowny rozwój kultu Apostoła w wielu parafiach pod jego wezwaniem, działalność powstałego w 2004 r. w Jakubowie Bractwa św. Jakuba, a także oznakowania odcinków *Camino de Santiago* na terenie wschodnich Niemiec.

Koncepcja wytyczenia i oznakowania szlaku pierwszego polskiego odcinka Drogi św. Jakuba została zaprezentowana w 2004 r. na forum internetowym portalu „Polskiego Klubu Camino de Santiago”. Projekt zakładał oznakowanie *Drogi Polskiej (Camino Polaco)*, której trasa prowadziła z Ogrodnik przez Olsztyn, Toruń, Gniezno, Poznań do Słubic na granicy polsko-niemieckiej. Prace nad wytyczeniem i oznakowaniem pierwszego odcinka tego szlaku trwały jednak kolejne dwa lata.

W 2004 r. członkowie Bractwa św. Jakuba Apostoła w Jakubowie i Fundacji Wioski Franciszkańskiej w Janicach, przy wsparciu lokalnych samorządów i parafii rozpoczęli prace nad wytyczeniem **Dolnośląskiej Drogi św. Jakuba**⁸. W dniu 24 lipca 2005 r. w Jakubowie oraz w Zgorzelcu uroczyście otwarto pierwszy polski odcinek Drogi św. Jakuba, łączący Jakubów ze Zgorzelcem. *Dolnośląska Droga św. Jakuba* prowadzi z Głogowa, przez Jakubów (pierwsze w Polsce Sanktuarium Pielgrzymkowe św. Jakuba), Grodowiec, Polkowice, Chocianów, Bolesławiec i Lubań do Zgorzelca, a jej długość wynosi 164 km (ryc. 1; tab. 1). W 2007 r. wzdłuż *Drogi Dolnośląskiej*, lecz w kierunku przeciwnym, ze Zgorzelca do Jakubowa, został wytyczony „Szlak pielgrzymkowy do Jakubowa”.

Włączenie polskich odcinków Jakubowego Szlaku w europejską sieć *Camino de Santiago* przyczyniło się do renesansu pielgrzymowania Polaków do Composteli z terenu Polski, a więc podobnie jak w średniowieczu „z progu własnego domu”. Warto podkreślić, że w latach 2005–2013 – w Biurze Pielgrzymkowym w Santiago de Compostela zarejestrowano 178 Polaków i 30 osób z zagranicy, którzy ukończyli swoją pielgrzymkę rozpoczętą w Polsce. W 2013 r. – aż 24 Polaków i 5 osób z zagranicy rozpoczęło pielgrzymkę do Composteli z terenu naszego kraju i dotarło do grobu św. Jakuba.

⁸ W. Hass, *Z Jakubowa do Santiago de Compostela. Szlak, bractwo, sanktuarium*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz (red.), *Drogi św. Jakuba w Polsce – stan badań i organizacja*, Kraków 2008, s. 100.

Ryc. 1. Drogi św. Jakuba Apostoła Starszego w Polsce: a – istniejące, b – projektowane, c – sanktuarium św. Jakuba Apostoła, d – granice państw
Fig. 1.

Tabela 1. Drogi św. Jakuba Apostoła Starszego w Polsce
Table 1.

Lp.	Nazwa Drogi	Miejscowości na trasie	Data otwarcia/ oznakowania	Długość w km
1	Dolnośląska Droga św. Jakuba	Głogów - Jakubów - Grodowiec - Polkowice - Chocianów - Bolesławiec - Lubań - Zgorzelec	24 lipca 2005 r.	164
2	Droga Polska (<i>Camino Polaco</i>)	Olstyn - Gietrzwałd	lipiec 2006 r.	17
3	Droga św. Jakuba <i>Via Regia</i>	Brzeg - Olawa - Wrocław - Środa Śląska - Lubiąż Legnica - Złotoryja - Lubań - Zgorzelec	6 października 2006 r.	235
4	Wielkopolska Droga św. Jakuba	Gniezno - Poznań - Lubiń - Leszno - Głogów	6 listopada 2006 r.	234
5	Droga Polska (<i>Camino Polaco</i>)	Gietrzwałd - Ilawa - Brodnica - Toruń	kwiecień 2007 r.	209
6	Droga św. Jakuba <i>Szlak Piastowski</i>	Mogilno - Trzemeszno - Niechanowo - Gniezno	20 kwietnia 2007 r.	40
7	Lęborska Droga św. Jakuba	Sianowo - Lębork - Łeba - Smołdzino	8 września 2007 r.	119
8	Lubuska Droga św. Jakuba	Murwana Goślina - Oborniki - Szamotuły - Wronki - Ośno Lubuskie - Słubice	1 lipca 2008 r.	250
9	Sudecka Droga św. Jakuba	Jelenia Góra - Radomice - Gryfów Śl. - Lubań	7 września 2008 r.	55
10	Droga św. Jakuba <i>Via Regia</i>	Góra Św. Anny - Kamień Śl. - Opole - Skorogoszcz - Brzeg	15 września 2008 r.	83
11	Małopolska Droga św. Jakuba (<i>odcinek w woj. małopolskim</i>)	Patecznica - Zielonice - Niegardów - Węclawice Stare - Bosutów - Kraków	25 października 2008 r.	76
12	Małopolska Droga św. Jakuba (<i>odcinek w woj. świętokrzyskim</i>)	Sandomierz - Katuszów - Szczaworyż - Probolowice - Patecznica	25-27 lipca 2009 r.	130
13	Ślezańska Droga św. Jakuba	Śleża - Sobótka - Środa Śl.	25-27 lipca 2009 r.	55
14	Droga św. Jakuba w pow. lubińskim (<i>Miedziana Droga</i>)	Ścinawa - Lubin - Chocianów	1 sierpnia 2009 r.	45
15	Droga Polska (<i>Camino Polaco</i>)	Toruń - Mogilno - Trzemeszno	listopad 2009 r.	108
16	Nyska Droga św. Jakuba	Głucholazy - Nysa - Lewin Brzeski - Skorogoszcz	25 lipca 2010 r.	100
17	Droga św. Jakuba <i>Via Regia</i>	Pilzno - Tuchów - Tarnów - Brzesko - Kraków	25 lipca 2010 r.	165
18	Droga św. Jakuba <i>Via Regia</i> w Zagłębiu Dąbrowskim	Kraków - Piekary Śląskie - Góra Św. Anny	8 sierpnia 2010 r.	233

19	Sudecka Droga św. Jakuba	Krzeszów - Jelenia Góra	22 sierpnia 2010 r.	50
20	Małopolska Droga św. Jakuba	Kraków - Tyniec - Sanka - Palczowice	listopad 2010 r.	55
21	Droga Polska (<i>Camino Polaco</i>)	Ogrodniki - Suwałki - Olsztyn	25 lipca 2011 r.	317
22	Beskidzka Droga św. Jakuba	Wadowice - Szczyrk - Simoradz - Cieszyn	8 października 2011 r.	117
23	Droga św. Jakuba <i>Via Regia</i>	Korczowa - Przemyśl - Jarosław - Przeworsk - Łańcut - Rzeszów - Ropczyce - Pilzno	5 stycznia 2012 r.	219
24	Nadwarciańska Droga św. Jakuba	Łądz - Miłosław - Lubin	22 lipca 2012 r.	111
25	Warszawska Droga św. Jakuba	Warszawa - Ożarów - Niepokalanów	25 lipca 2012 r.	53
26	Małopolska Droga św. Jakuba	Palczowice - Zator - Osiek - Bielany k. Kęt	listopad 2012 r.	24
27	Droga św. Jakuba Północno-Wschodniego Mazowsza i Podlasia	Siedlce - Przesmyki - Jarnice	6 lutego 2013 r.	115
28	Mazowiecka Droga św. Jakuba	Warszawa - Modlin - Płock - Włocławek	10 lutego 2013 r.	167
29	Warszawska Droga św. Jakuba	Niepokalanów - Skierniewice - Piotrków Tryb.	15 lipca 2013 r.	176
30	Lubelska Droga św. Jakuba	Lublin - Kraśnik - Annopol - Sandomierz	28 lipca 2013 r.	136
31	Droga św. Jakuba Północno-Wschodniego Mazowsza i Podlasia	Jarnice-Jadów	28 lipca 2013 r.	18
32	Pomorska Droga św. Jakuba <i>Via Baltica w tym Leberska Droga św. Jakuba (119 km)</i>	Braniewo - Elbląg - Gdańsk - Lębork - Słupsk - Kołobrzeg - Kamień Pomorski - Świnoujście	28 lipca 2013 r.	863
33	Szczecińska Droga św. Jakuba	Świnoujście - Szczecin	28 lipca 2013 r.	97
34	Droga św. Jakuba <i>Via Regia</i>	Medyka - Przemyśl	27 października 2013 r.	22
35	Tarnobrzeńska Droga św. Jakuba	Tarnobrzeg - Sulisławice	8 listopada 2013 r.	18
36	Małopolska Droga św. Jakuba	Bielany k. Kęt - Bielsko Biala - Szczyrk	1 lutego 2014 r.	36
37	Kłodzka Droga św. Jakuba	Międzygórze - Kłodzko - Radków	11 kwietnia 2014 r.	69
38	Piotrkowska Droga św. Jakuba	Piotrków Tryb. - Sulejów - Przedbórz	1 lipca 2014 r.	61

Opracowanie: F. Mróz, L. Mróz (25 lipca 2014 r.)

Uwaga: w prezentowanej tabeli zebrano chronologicznie informacje dotyczące otwarcia lub oznakowania poszczególnych odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce

Pierwszy odcinek **Drogi Polskiej (*Camino Polaco*)** prowadzący z Olsztyna do sanktuarium maryjnego w Gietrzwałdzie (20 km) otwarto 25 lipca 2006 r.. W kwietniu 2007 r. odcinek ten został przedłużony do kościoła św. Jakuba w Toruniu. w Jakubowie oraz w Zgorzelcu. Zarówno odcinek północny Szlaku Jakubowego z Hawy do Torunia, jak i południowy z Torunia do Trzemeszna oznakowali znakarze z Oddziału Miejskiego PTTK im. Mariana Sydowa w Toruniu⁹. Kolejne odcinki *Drogi Polskiej*: „Suwalszczyzna” oraz „Warmia i Mazury” zostały uroczyście otwarte w dniu 25 lipca 2011 r. w Kętrzynie. Odcinek o nazwie „Suwalszczyzna” rozpoczyna się przy granicy polsko-litewskiej w miejscowości Ogrodniki i biegnie przez Sejny, Krasnopol, Wigry, Suwałki do Bakalarzewa (około 120 km). Drugi odcinek „Warmia i Mazury” prowadzi z Bakalarzewa przez Olecko, Kruklanki, Giżycko, Gierłoż, Kętrzyn, Świętą Lipkę, Reszel, Lutry, Wipsowo, Barczewo do Olsztyna (193 km), gdzie łączy się ze wspomnianym już odcinkiem *Camino Polaco*: Olsztyn – Brodnica – Toruń – Trzemeszno. Łączna długość *Drogi Polskiej* z Ogrodnik do Trzemeszna wynosi 523 km. Trasę niemal w całości poprowadzono w oparciu o istniejące szlaki turystyczne, zwłaszcza międzynarodowy szlak pieszy E–11 (Ślubice – Ogrodniki). Przedłużeniem *Drogi Polskiej* są kolejne szlaki jakubowe: *Droga św. Jakuba „Szlak Piastowski”* (Mogilno – Trzemeszno – Niechanowo – Gniezno), *Lubuska Droga św. Jakuba* (Murowana Goślina – Ślubice), *Wielkopolska Droga św. Jakuba* (Gniezno – Poznań – Lubin – Głogów) i *Dolnośląska Droga św. Jakuba* (Głogów – Jakubów – Zgorzelec).

Najdłuższym obecnie polskim odcinkiem *Drogi św. Jakuba* jest licząca 957 km **Droga św. Jakuba *Via Regia*** – prowadząca z Korczowej i Medyki (przy granicy polsko-ukraińskiej) przez Przemyśl, Jarosław, Przeworsk, Rzeszów, Pilzno, Tuchów, Tarnów, Brzesko, Kraków, Olkusz, Będzin, Piekary Śląskie, Górę Św. Anny, Opole, Skorogoszcz, Brzeg, Wrocław, Legnicę do Zgorzelca. Szlak ten prowadzi wzdłuż dawnej *Via Regia* (Wysokiej Drogi), czyli traktu, który wiódł z Kijowa przez Lwów, Kraków, Wrocław, Lipsk, Kolonię, Akwizgran, do Paryża. *Via Regia* była ponadregionalną drogą, która sprzyjała rozwojowi handlu, wzajemnych stosunków między państwami europejskimi oraz powstawaniu nowych ośrodków miejskich. Poruszali się po niej w sposób bezpieczny nie tylko handlarze i wojska, ale i pielgrzymi udający się do grobu św. Jakuba Apostoła.

Pierwszy odcinek *Drogi św. Jakuba „Via Regia”* z Brzegu przez Wrocław i Legnicę do Zgorzelca otwarto 6 października 2006 r. Kolejne odcinki otwarto w następujących terminach: 15 września 2008 r. (odcinek: Góra Św. Anny – Opole – Skorogoszcz – Brzeg), 24 lipca 2010 r. (odcinek: Pilzno – Tuchów – Tarnów – Brzesko – Kraków), 8 sierpnia 2010 r. (*Droga św. Jakuba „Via Regia”* w Zagłębiu Dąbrowskim; **trasa Kraków – Olkusz – Sławków – Będzin – Sączów – Piekary Śląskie – Góra Św. Anny**), **5 stycznia 2012 r. (odcinek na obszarze woj. podkarpackiego Korczowa – Przemyśl – Jarosław – Przeworsk – Łańcut – Rzeszów – Pilzno; 219 km)** oraz **27 października 2013 r. (odcinek szlaku z Medyki do Przemyśla)**¹⁰.

⁹ Por. www.caminopolaco.pl/index.php/szlak/historia-szlaku [pozyskano 5.07.2014 r.] i www.pttk.torun.pl/Szlak%20p%20d.html [pozyskano 5.07.2014 r.].

¹⁰ Por. J.M. Hołub, Ł. Mróz, *Droga św. Jakuba Via Regia, Podkarpackie – przewodnik pielgrzyma i turysty*, Wyd. Stowarzyszenie „Przyjaciele Dróg św. Jakuba w Polsce”, Jarosław 2013.

W dniu 6 listopada 2006 r. w Poznaniu otwarto **Wielkopolską Drogę św. Jakuba** prowadzącą z Gniezna przez Lednicę, Poznań, Lubią, Leszno do Głogowa (234 km)¹¹. Szlak ten odnosi się do pierwszego projektu – planowanego przebiegu *Drogi Polskiej* – podobnie jak odcinek **Drogi św. Jakuba na „Szlaku Piastowskim”** z Mogilna przez Trzemeszno na Wzgórze Lecha w Gnieźnie (40 km)¹².

Lubuska Droga św. Jakuba prowadzi wzdłuż dawnego szlaku handlowego, nazywanego drogą frankfurcką, prowadzącego z Poznania do Frankfurtu i Lubusza¹³. Tym szlakiem pielgrzymował w roku 1000 cesarz Otton III do grobu św. Wojciecha w Gnieźnie. *Lubuska Droga św. Jakuba* rozpoczyna się w Murowanej Goślinie (tu łączy się z *Wielkopolską Drogą św. Jakuba*), a następnie prowadzi przez Oborniki Wielkopolskie, Sulęcín, Ośno Lubuskie (kościół św. Jakuba) do Słubic. W Słubicach, na moście granicznym łączy się z *Brandenburską Drogą św. Jakuba*.

W dniu 8 września 2007 r. otwarta została **Lęborska Droga św. Jakuba** (fragment *Pomorskiej Drogi św. Jakuba*), której trasa prowadzi z Sianowa przez Lębork, Łebę do Smołdzina. Warto podkreślić, że w Lęborku znajduje się sanktuarium św. Jakuba w Polsce ustanowione podczas uroczystości odpustowych w dniu 25 lipca 2010 r. przez ówczesnego ordynariusza *diecezji pelplińskiej, biskupa Jana Szlagę*.

W dniu 25 października 2008 r. w parafii pw. św. Jakuba Apostoła Starszego w Więclawicach Starych otwarto pierwszy odcinek *Małopolskiej Drogi św. Jakuba* w województwie małopolskim, prowadzący z Pałeczniczy przez Więclawice Stare do Krakowa¹⁴. Odcinek szlaku w województwie świętokrzyskim z Sandomierza przez Kotuszów, Szczaworyż, Probołowice do Pałeczniczy otwarto w dniach 23–25 lipca 2009 r. w Sandomierzu i parafii św. Jakuba w Kotuszowie. Trasa **Małopolskiej Drogi św. Jakuba** nawiązuje do średniowiecznego traktu handlowego prowadzącego skrajem doliny Wisły od Sandomierza do Krakowa. Trakt ten stanowił jedną z odnóg tzw. ruskiego szlaku wiodącego z Polesia i Rusi do stolicy Korony oraz na Śląsk. W latach 2010–2014 członkowie Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych wraz z duszpasterzami parafii i pracownikami urzędów gmin przy szlaku, oznakowali kolejne odcinki *Małopolskiej Drogi św. Jakuba* – z Krakowa przez Tyniec, Liszki, Mników, Sankę, Palczowice, Zator, Bielany koło Kęt, Wilamowice, Bielsko-Białą do sanktuarium św. Jakuba w Szczyrku. Tam też łączy się ona z *Beskidzką Drogą św. Jakuba*.

Długość *Małopolskiej Drogi św. Jakuba* od kościoła św. Jakuba w Sandomierzu do sanktuarium św. Jakuba w Szczyrku wynosi 317 km. Warto podkreślić, że *Małopolski Szlak Camino de Santiago* jest jedynym w Polsce szlakiem łączącym dwa sanktuaria św. Jakuba. Obok wspomnianego już sanktuarium w Szczyrku, na szlaku znajduje się bowiem Sanktuarium Diecezjalne św. Jakuba Apostoła w Więclawicach Starych – ustanowione dekretem ks. kard. Stanisława Dziwisza w dniu 5 września 2013 r. Od 2007 r. w sanktuarium tym przechowywane są relikwie św. Jakuba Starszego Apostoła i Bartłomieja.

¹¹ Por. A. Ceglińska, H. Karaś, E. Mendyk, J. Smyk, *Droga św. Jakuba „Via Regia”*. Dolny Śląsk. Przewodnik Pielgrzyma, Janice 2006, Fundacja Wioski Franciszkańskiej.

¹² Patrz: www.szlakpiastowski.com.pl/go.live.php/PL-H91/droga-sw-jakuba.html [pозyskano 5.07.2014 r.]

¹³ P. Grabowski, *Lubuski szlak Drogi św. Jakuba*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz (red.), *Drogi św. Jakuba w Polsce – stan badań i organizacja*, Kraków 2008, s. 117.

¹⁴ F. Mróz, *Otwarcie Małopolskiej Drogi św. Jakuba*, „Alma Mater. Miesięcznik Uniwersytetu Jagiellońskiego”, nr 110–111, Kraków 2009, s. 60–61.

Warto zaznaczyć także, że w 23 lutego 2014 r. ponad 50-osobowa grupa pielgrzymów z Małopolski wyruszyła z Więclawic Starych szlakiem Małopolskiej Drogi św. Jakuba do grobu św. Jakuba. Zamiarem pielgrzymów jest dotarcie (etapami) w 2021 r. (tj. w Świętym Roku Jakubowym) do Santiago de Compostela.

Przedłużeniem *Małopolskiej Drogi św. Jakuba* w kierunku wschodnim jest **Lubelska Droga św. Jakuba**. Szlak ten prowadzi z Lublina przez Kraśnik, Annopol, Zawichost do Sandomierza, a jego długość wynosi 136 km. Oficjalne otwarcie tej drogi nastąpiło 25 lipca 2013 r. w bazylice oo. dominikanów w Lublinie.

We wrześniu 2008 r. otwarto Drogę św. Jakuba *Via Cervimontana* (**Drogę Jeleniogórską**). Malownicza trasa tej drogi przebiega z Jeleniej Góry przez Siedlęcín, Radomice (kościół św. Jakuba), Lubomierz, Gryfów Śląski do Lubania (długość 55 km). W Lubaniu *Droga Jeleniogórska* łączy się *Dolnośląską Drogą św. Jakuba* oraz *Drogą św. Jakuba „Via Regia”*. W dniu 22 sierpnia 2010 r. otwarto 50-kilometrowy odcinek tej drogi z Krzeszowa k. Kamiennej Góry do Jeleniej Góry. Szlak ten zmienił też nazwę na **Sudecką Drogę św. Jakuba**.

W dniu 25 lipca 2009 r. otwarto **Ślęzańską Drogę św. Jakuba**, która rozpoczyna się na szczycie góry Ślęża (718 m n.p.m.) i prowadzi przez Sobótkę (kościół św. Jakuba), Buków, Ujów (kościół św. Jakuba) do Środy Śląskiej (55 km), gdzie łączy się z *Drogą św. Jakuba „Via Regia”*. Z kolei 1 sierpnia 2009 r. otwarto Drogę św. Jakuba w powiecie lubińskim – tzw. „**Miedziana Droga św. Jakuba**”. Trasa drogi prowadzi ze Ścinawy przez Ręszów, Siedlce, Lubin, Brunów do Chocianowa, gdzie łączy się *Dolnośląską Drogą św. Jakuba*.

W liturgiczne wspomnienie św. Jakuba Apostoła w 2010 r. podczas Jarmarku Jakubowego w Nysie otwarto **Nyską Drogę św. Jakuba**. Trasa tego Szlaku Jakubowego prowadzi z Głuchołaz przez Nysę do Skorogoszczy, a jego długość wynosi 100 km. Droga, oznakowana znakiem muszli odtwarza dawny trakt handlowy, który prowadził z południowej części Śląska do Wrocławia. W Skorogoszczy *Nyska Droga św. Jakuba* łączy się z *Drogą św. Jakuba „Via Regia”*¹⁵. Planowane jest przedłużenie tego odcinka szlaku do Republiki Czeskiej, do miejscowości Jeseník i Javorník, które należały przez blisko pięć wieków do Śląska i Księstwa Nyskiego.

Beskidzka Droga św. Jakuba powstała dzięki ogromnemu zaangażowaniu członków Bractwa św. Jakuba i parafii św. Jakuba w Szczyrku, parafian z Simoradza oraz miłośników *Camino de Santiago* w Beskidzie Śląskim i Beskidzie Żywieckim. Uroczystości otwarcia pierwszego odcinka tego szlaku – z sanktuarium św. Jakuba w Szczyrku przez Skoczów do Simoradza (30 km) odbyły się 7–8 października 2011 r. W 2011 r. członkowie Bractwa św. Jakuba w Szczyrku oznakowali kolejny, ponad 80-kilometrowy odcinek *Beskidzkiej Drogi św. Jakuba* prowadzący z Wadowic przez Rzyki, Groń Jana Pawła II, Ślemień, Rychwałd, Żywiec do Szczyrku. Następne odcinki tego Jakubowego Szlaku otwarto: 21 kwietnia 2012 r. (odcinek: Rychwałd – Żywiec – Pietrzykowice – Szczyrk), 20 lipca 2012 r. (szlak prowadzący z Koconia przez Ślemień do Rychwałdu) oraz 3 sierpnia 2013 r. (szlak prowadzący z Simoradza do Frydek-Mistek w Czechach; 56 km).

Nadwarciańska Droga św. Jakuba została oficjalnie otwarta 22 lipca 2012 r. Szlak ten rozpoczyna się w klasztorze pocysterskim (obecnie salezjanów) w Łądzie nad Wartą, w którym znajduje się najstarszy w Polsce fresk z wizerunkiem św. Jakuba Apostoła Starszego. Z Łądu, Nadwarciański Szlak *Camino de Santiago* prowadzi malowniczymi

¹⁵ Por. Barska J., *Trakt św. Jakuba w Nysie*, [w:] I. Hodorowicz, F. Mróz (red.), *Pielgrzymi na Drodze św. Jakuba...*, dz. cyt., s. 165–170.

terenami wzdłuż lub w pobliżu Warty, objętych ochroną przyrody w ramach parków krajobrazowych: Nadwarciańskiego i Żerkowsko-Czeszewskiego. Na liczącym 111 km szlaku pielgrzymki mają okazję zatrzymać się m.in. w kościołach pw. św. Jakuba w Miłosławiu oraz w Błażewie. Nadwarciańska Droga św. Jakuba kończy się w klasztorze benedyktynów w Lubiniu, gdzie łączy się z *Wielkopolską Drogą św. Jakuba*¹⁶.

Głównym inicjatorem oznakowania **Warszawskiej Drogi św. Jakuba** jest dr Jerzy Kazimierczak z Warszawy – członek Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych. Dzięki jego staraniom, władze gminy Teresin oznakowali znakiem muszli szlak na terenie gminy. Pan Jerzy z kolei sam oznakował szlak na terenie Warszawy i dalszy odcinek do Puszczy Bolimowskiej. Na terenie lasów Bolimowskich znakowania podjęła się dyrekcja tych lasów. Trasa *Warszawskiej Drogi św. Jakuba* prowadzi z Warszawy na południe – trasami pielgrzymek maryjnych do Częstochowy – przez Ożarów Mazowiecki, Rokitno, Błonie, Niepokalanów, Szymanów, Miedniewice, Skierniewice, Krzemienicę, Studzianną, Inowłódź do Piotrkowa Trybunalskiego (229 km).

Pomorska Droga św. Jakuba została oficjalnie zainaugurowana podczas V Jarmarku Jakubowy w Szczecinie 28 lipca 2013 r. Szlak ten prowadzi z Kretyni na Litwie przez Królewiec w Obwodzie Kaliningradzkim (odcinek w fazie realizacji), a następnie wzdłuż polskiego wybrzeża Bałtyku – przez Frombork, Elbląg, Gdańsk, Kartusy, Łębork, Łebę, Słupsk, Koszalin, Kołobrzeg do Świnoujścia, gdzie łączy się z już istniejącą niemiecką częścią „Via Baltica”. *Pomorska Droga św. Jakuba* na terenie Polski składa się z następujących odcinków: *Elbląskiej Drogi św. Jakuba*, *Gdańskiej Drogi św. Jakuba*, *Żukowskiej Drogi św. Jakuba*, *Kartuskiej Drogi św. Jakuba*, *Łęborskiej Drogi św. Jakuba*, *Słupskiej Drogi św. Jakuba* oraz *Zachodniopomorskiej Drogi św. Jakuba*. Oznakowanie Pomorskiej Drogi św. Jakuba było możliwe dzięki projektowi „RECRreate – Rewitalizacja europejskiego szlaku kulturowego na obszarze Południowego Bałtyku – Pomorski Szlak św. Jakuba” zatwierdzonemu w dniu 29 września 2010 r. przez Komitet Sterujący Programu Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk¹⁷.

Pod koniec 2013 r. oznakowano dwa krótkie odcinki Drogi św. Jakuba. W dniu 8 listopada 2013 r. została otwarta **Tarnobrzaska Droga św. Jakuba** – 18-kilometrowy odcinek prowadzący z Tarnobrzegu przez Wisłę do Sulisławic, gdzie łączy się z *Małopolską Drogą św. Jakuba*. Z kolei jesienią dzięki wsparciu finansowemu Samorządu Województwa Dolnośląskiego oraz Gminy Bystrzyca Kłodzka została wytyczona i oznakowana **Kłodzka Droga św. Jakuba**. Jej uroczyste otwarcie miało miejsce w dniach 11–13 kwietnia 2014 r. Trasa liczy ponad 80 km, z czego na terenie Polski – 69 km, a na terenie Czech – 15 km. Kłodzki odcinek jest przedłużeniem Sudeckiej Drogi św. Jakuba. Na terenie Czech ma łączyć się z projektowaną Wschodnioczeską Drogą św. Jakuba prowadzącą do Czeskiego Krumlova. Na trasie Kłodzkiej Drogi św. Jakuba znajdują się dwa kościoły pod wezwaniem św. Jakuba: w Krosnowicach i Ścinawce Dolnej. Trasa nawiązując także do dawnych szlaków pątniczych prowadzących do sanktuariów w Wambierzycach i Górze Iglicznej.

Najmłodszym odcinkiem *Camino de Santiago*, który został udostępniony pielgrzymom i turystom w Polsce jest 61-kilometrowa trasa **Piotrkowskiej Drogi św. Jakuba**. Szlak powstał z inicjatywy Mazowieckiego Bractwa św. Jakuba, a jej głównym pomysłodawcą był także p. Jerzy Kazimierczak. Droga prowadzi z kościoła św. Jakuba w Piotrkowie Trybunalskim przez Sulejów do Przedbórza. Dalszy odcinek Szlaku prowadzący przez

¹⁶ Por.: www.camino.net.pl/nadwarcianska/ [pозyskano 4.07.2014 r.].

¹⁷ Zob.: www.re-create.pl [pозyskano 4.07.2014 r.].

Zieloną Dąbrowę do Częstochowy w miesiąc sierpniu 2014 r. ma być w dalszym ciągu znakowany. W Częstochowie Szlak ten ma połączyć się z projektowaną *Jurajską Droga św. Jakuba*, która ma z kolei doprowadzać do *Drogi św. Jakuba „Via Regia”*.

Camino de Santiago w Polsce – ocena aktualnego stanu i perspektywy na przyszłość

Droga św. Jakuba w Polsce jest obecnie najdłuższym szlakiem pielgrzymkowym w Polsce. Jest to zarazem jedyny oznakowany szlak pieszy i tematyczny łączący granice Polski z Rosją (Obwód Kaliningradzki), Litwą, Ukrainą, Słowacją, Czechami i Niemcami. W wielu gminach i regionach Polski powstają inicjatywy związane z wytyczeniem i oznakowaniem nowych odcinków *Camino de Santiago*. Na etapie realizacji jest znakowanie 14 odcinków Jakubowego Szlaku (m.in. *Spiska Droga św. Jakuba*, *Jurajska Droga św. Jakuba*, *Podhalańsko-Orawska Droga św. Jakuba*, *Śląsko-Morawska Droga św. Jakuba*, *Zachodniopomorska Droga św.* oraz *Roztoczańska Droga św. Jakuba* – por. ryc. 1). Zakończenie tych prac w 2015 r. będzie skutkowało, że polska sieć *Camino de Santiago* przekroczy ponad 6 000 km.

Wytyczenie i oznakowanie odcinka Drogi św. Jakuba to pierwszy, fundamentalny krok w jej funkcjonowaniu. Aby jednak każdy szlak mógł spełniać zamierzone cele konieczne jest jednak realizacja szeregu zadań.

Zdaniem Autorów niniejszego opracowania jednym z najważniejszych problemów związanych z funkcjonowaniem Drogi św. Jakuba w Polsce jest przede wszystkim brak infrastruktury turystycznej w pełni przystosowanej do potrzeb zarówno indywidualnego pielgrzyma, jak i kilkunastoosobowej grupy pątników. Dotyczy to przede wszystkim bazy noclegowej. Stworzenie sieci schronisk – *albergue* dla caminowiczów, jest w polskich warunkach w ciągu najbliższych lat jest raczej mało prawdopodobne. Warto jednak podkreślić, że pierwsze tego typu obiekty już powstały m.in. w Sączowie, w Olsztynie i w Pałecznicy. Dlatego też osoby, stowarzyszenia i organizacje wytyczające nowe odcinki Szlaku Jakubowego powinny zwrócić uwagę na istniejącą w danym regionie bazę noclegową – zwłaszcza gospodarstwa agroturystyczne, kwatery prywatne, pokoje gościnne, pensjonaty, szkolne schroniska młodzieżowe oraz funkcjonujące przy sanktuariach domy pielgrzyma. Istotnym problemem dla pątników na szlaku jest brak miejsc do odpoczynku i schronienia przed niekorzystnymi warunkami pogodowymi – schronów i wiat turystycznych.

Niestety, w dalszym ciągu znaczna część Szlaków Jakubowych w Polsce ma poważne braki w oznakowaniu. Dodatkowo część oznakowania szlaków jest systematycznie niszczona, uszkodzona lub usuwana przez lokalnych wandalów. Konieczne jest więc zapewnienie stałej opieki nad poszczególnymi odcinkami Drogi św. Jakuba. Doskonałym rozwiązaniem w tym zakresie byłoby wyznaczenie grupy wolontariuszy – „strażników” opiekujących się szlakiem danym regionie. W lokalnej grupie strażników mogliby się znaleźć np. uczniowie szkół, studenci, harcerze, ministranci, pracownicy Urzędów Gmin, nauczyciele lub osoby znające *Camino de Santiago*. Bardzo ważne jest, aby osoby opiekujące się szlakiem dokonywali systematycznego przeglądu stanu oznakowania drogi, zwłaszcza w okresie pielgrzymkowym.

Innym, istotnym zadaniem stojącym przed „strażnikami” szlaku oraz członkami bractw i organizacji koordynujących funkcjonowanie odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce jest nawiązanie współpracy z duszpasterzami w celu poprawy opieki duszpasterskiej w świątyniach przy Szlaku Jakubowym. Z przykrością należy bowiem stwierdzić, że po-

stawa części duszpasterzy w stosunku do caminowiczów i fenomenu Szlaków Jakubowych jest w dalszym ciągu niezadawalająca. Opiekę nad poszczególnymi odcinkami Drogi św. Jakuba w wielu przypadkach zadeklarowali członkowie Bractw św. Jakuba, członkowie stowarzyszenia „Przyjaciele Dróg św. Jakuba w Polsce” oraz harcerze z Podkarpackiej Chorągwi Związku Harcerstwa Rzeczypospolitej. Wydaje się jednak, że potrzebne są jeszcze dalsze rozmowy na ten temat władzami samorządowymi, dyrektorami placówek szkolno-wychowawczych, organizacjami turystycznymi oraz harcerskimi. Brak próby angażowania i włączania w idee composteliańskie lokalnych społeczności, parafii i samorządów stanowi bardzo duże zagrożenie w dalszym funkcjonowaniu Drogi św. Jakuba w Polsce. Bardzo ważne jest zatem zapewnienie opieki nad Drogą i gromadzenie w tym celu jak najszerszej grupy „przyjaciół”. Koordynacja prac nie może zamykać się do grupki osób. Tylko bowiem lokalne jednostki i organizacje mogą sprawić, iż kult św. Jakuba na Drogach będzie naprawdę żywy.

Niepokój budzi fakt, że część odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce powstała dzięki pozyskanym środkom finansowym z różnego rodzaju projektów i została oznakowana przez znakarzy, którzy nie w pełni (bądź wcale) znają specyfikę Drogi św. Jakuba na terenie Hiszpanii. Niestety osoby odpowiedzialne za oznakowanie szlaku nie podjęły trudu powiadomienia gospodarzy regionu/miasta przez który przebiega szlak – tj. prezydentów, burmistrzów, wójtów i sołtysów o przeprowadzonej akcji znakowania, nie mówiąc już o uzyskaniu oficjalnej zgody, czy też jakichkolwiek konsultacjach związanych z przebiegiem trasy. W efekcie, w regionalnych i lokalnych punktach informacji turystycznej, w urzędach gmin, w parafiach oraz lokalnych organizacjach zajmujących się m.in. obsługą ruchu turystycznego nie można otrzymać jakiegokolwiek informacji na temat danego odcinka Drogi św. Jakuba.

W wytyczeniu nowych odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce należy przede wszystkim kierować się rozmieszczeniem parafii i kościołów św. Jakuba Apostoła Starszego, a także przebiegiem średniowiecznych traktów handlowych. Wytyczając szlak warto poprowadzić go wzdłuż dróg gruntowych lub utwardzonych, a więc tras nie obciążonych uciążliwym transportem samochodowym. W regionalnych czy też lokalnych punktach informacji o polskich Drogach św. Jakuba nie powinno również zabraknąć folderów, map, „Paszportów pielgrzyma” i „Modlitewnika Pielgrzyma”, a także różnego rodzaju pamiątek – np. muszli, kapeluszy, peleryn, koszulek czy też kijów pielgrzymich.

Ogromnie ważnym zadaniem jest także promocja szlaku w środkach masowego przekazu – w prasie, radiu, telewizji i oczywiście w Internecie – zwłaszcza w serwisach społecznościowych, jak np. Facebook i Twitter. Konieczne jest zdobycie zainteresowania mediów, w tym przede wszystkim dziennikarzy lokalnych gazet, i organizacja dla nich konferencji prasowych oraz wyjazdów studyjnych Drogą św. Jakuba.

Aby Droga św. Jakuba w danym regionie była szlakiem autentycznym i żywym, musi być obecna i znana w społeczności lokalnej. Ł. Gawęł podkreśla, że *zarządzanie szlakiem – mające na celu zachowanie jego materialnych i niematerialnych walorów dla przyszłych pokoleń – może być skuteczne wyłącznie wówczas, gdy będzie uwzględniało uwarunkowania lokalne*¹⁸. Obojętność i nikła wiedza (a właściwie jej brak) wśród miejscowej ludności (w tym bardzo często duszpasterzy) na temat postaci św. Jakuba Starszego Apostoła, tradycji pielgrzymowania do jego grobu w Santiago de Compostela i *Camino de Santiago*. To bardzo często przekłada się na bierne i nieprzychylnie traktowanie

¹⁸ Ł. Gawęł, *Zarządzanie sakralnymi szlakami dziedzictwa kulturowego*, [w:] Ś. Sittek i N. Widok (red.), *Drogi Jakubowe i inne szlaki pątnicze w Polsce i Czechach*, Reakcja Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego, Opole 2012, s. 185.

pielgrzymów. Bardzo ważną kwestią jest zatem przeprowadzenie „akcji” informacyjnej i promocyjnej *Camino de Santiago* w parafiach przez które przebiegają szlaki jakubowe. Wiedzę o regionalnych odcinkach *Camino de Santiago* należy wprowadzać do programu miejscowych szkół (edukacja regionalna), organizacji i stowarzyszeń młodzieżowych, drużyn harcerskich, grup zrzeszających liturgiczną służbę ołtarza, szkolnych kół turystyczno-krajoznawczych, grup duszpasterskich działających przy miejscowych parafiach, lokalnych organizacji i stowarzyszeń pozarządowych, a także w pracowniach działających w miejskich i gminnych ośrodkach kultury czy też bibliotekach. Niezbędna w tym zakresie jest organizacja warsztatów, prelekcji, wykładów i wystaw na temat najpiękniejszej drogi świata, jak popularnie nazywana jest Droga św. Jakuba. Znakomitym wsparciem do popularyzacji Szlaku Jakubowego w lokalnych społecznościach jest także organizacja weekendowych (niedzielných) pielgrzymek Szlakiem św. Jakuba, rozpoczynających się np. od nabożeństwa (Mszy św.) w miejscowym kościele przy udziale mieszkańców i władz samorządowych¹⁹.

Cieszyć może natomiast działalność członków Bractw św. Jakuba, miłośników Drogi św. Jakuba oraz czcicieli Apostoła, którzy systematycznie od kilku lat poświęcają czas i niejednokrotnie własne środki finansowe na oznakowanie bądź konserwację Szlaku Jakubowego. Ogromnie ważne jest to, że osoby te pracują w ścisłej współpracy z duszpasterzami i przedstawicielami władzy samorządowej regionów przez które przebiega szlak. Śmiało można powiedzieć, że bez tej grupy dalszy rozwój Drogi św. Jakuba byłby niemożliwy.

Niezbędne jest więc, aby te działania uzyskały dalsze wsparcie w lokalnych społecznościach – wśród duszpasterzy, starostów, burmistrzów, wójtów, sołtysów, lokalnych przedsiębiorców i przedstawicieli organizacji pozarządowych. Należy bowiem podkreślić, że nawet doskonale prowadzona organizacja o charakterze ogólnopolskim nie rozwiąże problemów na szczeblu lokalnym. Konieczne wydaje się więc stworzenie w poszczególnych regionach (województwach) Rady Programowej (Kapituły) do spraw Rozwoju Drogi św. Jakuba na danym terenie. Do udziału w pracach rady powinni zostać zaproszeni przedstawiciele wszystkich powiatów, gmin i parafii, przez które przebiega Jakubowy Szlak, przedstawiciele urzędu marszałkowskiego, przedstawiciele miejscowego ordynariusza (np. przedstawiciel wydziału duszpasterskiego kurii diecezjalnej), reprezentanci świata nauki, bractw, organizacji i stowarzyszeń związanych z Droga św. Jakuba, a także przedstawiciele nadleśnictw i obszarów objętych ochroną przyrody przez które poprowadzono *Camino de Santiago*, w końcu przedstawiciele Lokalnych Grup Działania i Lokalnych Organizacji Turystycznych. Zdaniem Autorów prezentowanego opracowania, tylko taka Rada dzięki pozyskaniu odpowiednich środków finansowych z różnego rodzaju projektów jest w stanie podjąć działania do przygotowania bazy noclegowej, żywieniowej i informacyjnej w danym regionie.

Konieczna jest także koordynacja działań na szczeblu krajowym. Zadanie to w pewnym zakresie podejmuje Stowarzyszenie „Przyjaciele Dróg św. Jakuba”. Niestety, do tej pory nie spełnia pokładanych nadziei (zwłaszcza wśród polskich caminowiczów i członków Bractw św. Jakuba) powołana 17 października 2012 r. w Częstochowie „Kongregacja *Camino Polonia*”.

¹⁹ F. Mróz, Ł. Mróz, *Camino de Santiago – Droga św. Jakuba w Polsce*, [w:] T. Studzieniecki (red.), *Szlaki Kulturowe w Europie. Organizacja, promocja, zarządzanie*, Pelplin 2013, s. 93–111.

Zakończenie

Co roku wrasta liczba Polaków pielgrzymujących do grobu św. Jakuba Apostoła w Santiago de Compostela. To właśnie wśród caminowiczów zrodziły się inicjatywy, aby w różnych częściach Polski wytyczyć i oznakować znakiem muszli Jakubowy Szlak, prowadząc go często z własnej miejscowości – z progu własnego domu. Po dziesięciu latach od rozpoczęcia prac nad rozwojem Drogi św. Jakuba w Polsce coraz więcej osób wychodzi na polskie odcinki *Camino de Santiago*, których kilometrą przekroczył ponad 5000 km! Szczególnie cieszyć mogą coraz liczniejsze pielgrzymki polskim Jakubowym Szlakiem caminowiczów z zagranicy. Fenomen Drogi św. Jakuba dotyka coraz większe kręgi i dziedziny życia. Powstają liczne inicjatywy religijne, kulturowe, turystyczne i naukowe poświęcone *Camino de Santiago*. Na etapie tworzenia jest 14 kolejnych odcinków Drogi św. Jakuba. Najważniejszymi odcinkami są te, które bazują na współpracy z sąsiednimi państwami, gdzie istnieje już lub jest na etapie finalizacji sieć Szlaków Jakubowych, a więc z Niemcami, Czechami, Słowacją, Litwą i Ukrainą.

Droga św. Jakuba w Polsce będąc przede wszystkim szlakiem pątniczym jest doskonałym miejscem do „rekolekcji w drodze” oraz wprowadzania dzieła Nowej Ewangelizacji. Jako szlak kulturowy jest okazją do poznawania dziedzictwa kulturowego oraz wspólnej integracji różnych państw europejskich.

dr Franciszek Mróz

Instytut Geografii Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie

Podhalańska Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa w Nowym Targu

Archicofradía Universal del Apóstol Santiago

mgr Łukasz Mróz

Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej UJ w Krakowie

Bractwo św. Jakuba Apostoła przy Sanktuarium Bożego Grobu w Przeworsku

Францішек Мруз, Лукаш Мруз

Дорога св. Якуба у Польщі – повернення до середньовічної традиції паломництва

Резюме

Дорога св. Якуба найдовшим ознакованим християнським паломницьким шляхом у світі і першим Європейським Культурним Шляхом. На початку серпня 2014 р. довжина ознакованих відтинків Дороги св. Якуба у Польщі перевищила знакові 5000 км. Разом з долученням польських відтинків Якубового Шляху до європейської мережі Каміно де Сантьяго (Camino de Santiago) розпочався ренесанс паломництва поляків до Компостели з території Польщі, подібно як у середні віки “від порога власного дому”. На Якубових Шляхах у Польщі також щоразу частіше пілігрумують „каминовичі” („caminowicze”) з-за кордону. Відзначення у 2014 р. малого ювілею – 10-ліття від початку робіт над ознакуванням перших у Польщі відтинків Дороги св. Якуба – спонукало авторів представленого дослідження зробити певний підсумок робіт, пов’язаних зі створенням Якубового Шляху у нашій країні, а також спробувати відповісти, у чому полягає феномен Каміно де Сантьяго – найкрасивішої дороги світу.

Cesta sv. Jakuba v Poľsku – návrat k stredovekej tradícii putovania

Zhrnutie

Cesta sv. Jakuba je najdlhšou vyznačenou kresťanskou pútnickou cestou na svete a prvou Európskou kultúrnou cestou. Dĺžka vyznačených úsekov Cesty sv. Jakuba v Poľsku prekročila začiatkom augusta 2014 imponujúcich 5000 km. V súvislosti s pripojením poľských úsekov Svätajakubskej cesty do Európskej siete Camino de Santiago sa začala obroda púti poľských pútnikov do Santiaga de Compostela vychádzajúcich z Poľska, teda podobne ako v stredoveku „od prahu svojho domu“. Po Svätajakubských cestách v Poľsku čoraz častejšie putujú taktiež zahraniční pútnici. Tohtoročné malé, desaťročné jubileum zahájenia prác spojených s vyznačovaním prvých poľských úsekov Cesty sv. Jakuba naklonil autorov prezentovanej štúdie k zhodnoteniu prác spojených so vznikom Svätajakubskej cesty v našom kraji, a k snahe udeliť odpoveď na otázku, v čom tkvie fenomén Camino de Santiago – najkrajšej cesty na svete.